



Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

«Похідні позови» у судовій практиці Верховного Суду

Ганна Вронська

суддя Верховного Суду

Юрисдикційність «похідного позову»

✓ Стаття 20. Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів

1. Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема:

...12) справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах...

✓ Стаття 30. Виключна підсудність справ

...7. Спори між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи...



Нормативно-правова база «похідного позову»

✓ Господарський кодекс України

Стаття 89. Управління господарським товариством

✓ Цивільний кодекс України

Стаття 22. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди

Стаття 92. Цивільна дієздатність юридичної особи

Стаття 1166. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду

✓ Господарський процесуальний кодекс України

Стаття 54. Особливості участі у судовому процесі осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах юридичної особи у спорах про відшкодування збитків, заподіяних її посадовою особою



Позивач

- ✓ **Акціонер**, якому належить 10 і більше відсотків статутного капіталу товариства (крім привілейованих акцій), або частка у власності юридичної особи якого становить 10 і більше відсотків, може подати в інтересах такої юридичної особи позов про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою.
- ✓ **Юридична особа** набуває статусу позивача у даному спорі із законодавчим обмеженням щодо реалізації нею процесуальних прав та обов'язків позивача у справі без погодження з акціонером, який звернувся з позовом в інтересах такої юридичної особи.
- ✓ Тобто **особою, яка подає позов** в інтересах такої юридичної особи є власник (учасник, акціонер) юридичної особи, який у розумінні ст.54 ГПКУ не являється позивачем, а є особою з **особливим процесуальним статусом**.



Зменшення судового збору

- ✓ Встановлений ст.8 Закону України «Про судовий збір» перелік умов, для звільнення, зменшення розміру, відстрочення чи розстрочення є вичерпним.
- ✓ Із системного аналізу змісту норм зазначеної статті вбачається, що положення п.п.1,2 ч.1 ст.8 Закону України «Про судовий збір» **не поширюються на юридичних осіб**, незалежно від наявності майнового критерію (майнового стану учасника справи - юридичної особи), а положення п.3 ч.1 ст.8 вказаного Закону можуть бути застосовані до юридичної особи за наявності майнового критерію, але тільки у справах, визначених цим пунктом, тобто предметом позову у яких є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю.
- ✓ У даній справі **позивачем є саме - ПрАТ, а не акціонер** – фізична особа, який подає позов в інтересах такої юридичної особи.

постанова КГС ВС у справі № 912/3514/20 (продовження)



Відмова у задоволенні «похідного позову»

Відмовлено у задоволені позову

- ✓ Для застосування такої міри відповідальності як відшкодування збитків необхідною є наявність усіх чотирьох загальних умов відповідальності, а саме: протиправна поведінка; збитки; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданими збитками; вина.
- ✓ За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільна відповідальність не настає.



Відмовлено у задоволенні позову

- ✓ Оскільки під час розгляду даної справи позивач не довів обставин неправомірної поведінки відповідача при укладенні Додаткової угоди як необхідного елементу складу цивільного правопорушення, Суд не бере до уваги аргументи позивача, які стосуються наявності причинно-наслідкового зв'язку між діями відповідача та завданими товариству збитками.



Тлумачення положень ст. 92 ЦК України

✓ Особи, які виступають від імені юридичної особи, зобов'язані діяти не лише в межах своїх повноважень, але й **добросовісно і розумно**. Між господарським товариством та його посадовою особою (зокрема директором чи генеральним директором) у процесі діяльності складаються відносини довірчого характеру, у зв'язку з чим протиправна поведінка зазначеної особи може виражатись не лише у невиконанні нею обов'язків, прямо встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень при вчиненні певних дій від імені товариства, а й у неналежному чи недобросовісному виконанні таких дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм розсудом, прийнятті очевидно необачних чи марнотратних рішень.

постанова КГС ВС у справі №910/21493/17 *(продовження)*



Відмовлено у задоволені позову

- ✓ позивачем не доведено наявності у діях відповідача складу цивільного правопорушення
- ✓ позивачем не було доведено неправомірності дій відповідача, а також складу цивільного правопорушення у діях відповідача



Відмовлено у задоволені позову

- ✓ Аргументи позивача про збитки, завдані директором ТОВ у зв'язку з зняттям готівкових коштів з корпоративної пластикової картки позивача, визнано такими, що не підтверджені належними та допустимими доказами, оскільки сама лише відсутність звітів про використання спірних коштів, свідчить про порушення Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління НБУ №637 від 15.12.2004, та не є доказом того, що отримані кошти не були витрачені в господарській діяльності товариства.
- ✓ З цих же підстав не є належним доказом і акт позачергової перевірки ТОВ, який свідчить лише про неналежну організацію бухгалтерського обліку у позивача.



Відмовлено у задоволені позову

- ✓ В.о. генерального директора ТОВ мав достатній обсяг повноважень для укладення додаткової угоди, відомості про оспорення товариством додаткової угоди з підстав порушення посадовою особою норм законодавства чи статутних документів відсутні



Задоволено «похідний позов»

Задоволено позов

Усі елементи господарського правопорушення:

- ✓ протиправна поведінка: надання директором згоди на внесення змін до дозволу щодо переоформлення його на іншого власника;
- ✓ наявні збитки в розмірі 1 509 600 грн, заявлені позивачем як вартість дозволу;
- ✓ причинний зв'язок між протиправними діями директора і шкодою зумовлений тим, що внаслідок надання останнім такої згоди Держгеонадрами видано наказ про внесення змін до дозволу в частині визначення нового власника;
- ✓ вина відповідача як посадової особи виражена перевищенням повноважень, установлених йому статутом ТОВ.

постанова ВП ВС у справі № 910/20261/16



Задоволено позов

- ✓ особи, які виступають від імені юридичної особи, зобов'язані діяти не лише в межах своїх повноважень, але й **добросовісно і розумно**
- ✓ дії директора вочевидь вчинялися з метою, що **суперечить інтересам цього товариства**

постанова ВП ВС у справі № 910/20261/16 (продовження)



Задоволено позов

- ✓ Обов'язок керівника проявляти належне піклування про справи компанії означає, що керівник компанії повинен проявляти розумне піклування про її справи, використовувати необхідні професійні навички і здійснювати свої повноваження з необхідною ретельністю

постанова КГС ВС у справі № 922/2187/16



Задоволено позов

Усі елементи складу цивільного правопорушення:

- ✓ **протиправна поведінка** директора – помилкова сплата податку всупереч інтересам товариства, через відсутність належної обачливості, неналежне виконання своїх статутних обов'язків;
- ✓ **прямі збитки товариства** – помилково сплачені суми земельного податку, що становлять 1 406 689,28 грн;
- ✓ **причинно-наслідковий зв'язок** між протиправними діями директора (розпорядження грошовими коштами товариства шляхом їх помилкового спрямування на сплату податку) і завданими збитками (вибуття грошових коштів із власності товариства) є очевидним;
- ✓ **формою вини** директора є необережність.

постанова КГС ВС у справі №904/982/19



Задоволено позов (вина у формі необережності)

- ✓ Директор не мав жодної особистої зацікавленості у сплаті податку в бюджет за третіх осіб. Водночас, відповідач, як директор ТОВ, тобто особа, яка відповідає за організацію фінансово-господарської діяльності в товаристві, повинен був знати, про те, що сплата податку за третіх осіб дозволена лише у випадках, прямо встановлених чинним законодавством.
- ✓ У випадку, якщо директор усвідомлював (або мав усвідомлювати), що він не володіє відповідними знаннями у сфері фінансів та податкового законодавства, він мав можливість найняти кваліфікованого бухгалтера чи звернутися за допомогою до аудиторської фірми для надання професійної допомоги та консультацій з питань сплати податків.

постанова КГС ВС у справі №904/982/19 (продовження)



Задоволено позов (зменшення відшкодування)

- ✓ Позивач не здійснив жодних розумних заходів для зменшення розміру збитків. Згідно зі ст.43 ПКУ платник податків має право на повернення з бюджету помилково сплаченої суми податків, крім випадків наявності у такого платника податкового боргу. Обов'язковою умовою для здійснення повернення сум грошового зобов'язання (податку) є подання платником податків заяви у довільній формі про таке повернення протягом 1095 днів від дня виникнення помилково сплаченої суми. Враховуючи, що платежі були здійснені у грудні 2016 року та серпні 2017 року позивач, виявивши у 2019 році помилкову сплату податку, мав можливість звернутися до податкового органу з відповідною заявою у межах передбаченого законом строку. Суд також звертає увагу на те, що позивач не позбавлений права звернутися до суду з відповідним адміністративним позовом.

постанова КГС ВС у справі №904/982/19 (продовження)



Задоволено позов (зменшення відшкодування)

- ✓ Також позивач міг звернутися до фізичних осіб, за яких було сплачено податок, з позовом про повернення сплаченої за них суми податку як безпідставно набутого майна відповідно до ст.1212 ЦКУ. Якщо такі особи були орендодавцями за договорами оренди з ТОВ, то товариство мало можливість провести зарахування зустрічних однорідних вимог, тобто зменшити суму орендної плати, яка сплачується таким фізичним особам, на суму помилково сплаченого за них податку.
- ✓ Крім того, загальними зборами позивача щорічно затверджувалися результати фінансово-господарської діяльності ТОВ і учасники товариства за умови розумної обачливості могли самостійно виявити помилкову сплату податку або найняти для перевірки звітності аудиторську фірму (якщо не володіють необхідними знаннями). Втім, такий аудит був проведений лише у 2019 році, більш як через два роки після звільнення відповідача.

постанова КГС ВС у справі №904/982/19 (продовження)



Задоволено позов (зменшення відшкодування)

- ✓ Враховуючи, що директор товариства не мав особистої зацікавленості у здійсненні помилкового перерахування сум податків до бюджету, а форма його вини – необережність, а також дії самого ТОВ, яке своєчасно не виявило помилку та не здійснило жодних заходів зі зменшення суми завданих помилкою збитків, ВС зменшує розмір збитків, які підлягають відшкодуванню директором товариству, до 140 668,93 грн, що становить 10% від суми завданих збитків.

постанова КГС ВС у справі №904/982/19 *(продовження)*





Верховний
Суд

Касаційний господарський суд

Дякую за увагу!

